Γ΄ ΤΑΞΗ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

ΟΜΑΔΑ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΟΥ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ

Διδαγμένο κείμενο

Πλάτωνος, Πρωταγόρα

Ἐπειδὴ δὲ ὁ ἄνθρωπος θείας μετέσχε μοίρας, πρῶτον μὲν διὰ τὴν τοῦ θεοῦ συγγένειαν ζῴων μόνον θεοὺς ἐνόμισεν, καὶ ἐπεχείρει βωμούς τε ἱδρύεσθαι καὶ ἀγάλματα θεῶν. ἔπειτα φωνὴν καὶ ὀνόματα ταχὺ διηρθρώσατο τῇ τέχνῃ, καὶ οἰκήσεις καὶ ἐσθῆτας καὶ ὑποδέσεις καὶ στρωμνὰς καὶ τὰς ἐκ γῆς τροφὰς ηὕρετο. Οὕτω δὴ παρεσκευασμένοι κατ᾽ ἀρχὰς ἄνθρωποι ᾤκουν σποράδην, πόλεις δὲ οὐκ ἦσαν. ἀπώλλυντο οὖν ὑπὸ τῶν θηρίων διὰ τὸ πανταχῇ αὐτῶν ἀσθενέστεροι εἶναι, καὶ ἡ δημιουργικὴ τέχνη αὐτοῖς πρὸς μὲν τροφὴν ἱκανὴ βοηθὸς ἦν, πρὸς δὲ τὸν τῶν θηρίων πόλεμον ἐνδεής —πολιτικὴν γὰρ τέχνην οὔπω εἶχον, ἧς μέρος πολεμική— ἐζήτουν δὴ ἀθροίζεσθαι καὶ σῴζεσθαι κτίζοντες πόλεις. ὅτ᾽ οὖν ἀθροισθεῖεν, ἠδίκουν ἀλλήλους ἅτε οὐκ ἔχοντες τὴν πολιτικὴν τέχνην, ὥστε πάλιν σκεδαννύμενοι διεφθείροντο. Ζεὺς οὖν δείσας περὶ τῷ γένει ἡμῶν μὴ ἀπόλοιτο πᾶν, Ἑρμῆν πέμπει ἄγοντα εἰς ἀνθρώπους αἰδῶ τε καὶ δίκην, ἵν᾽ εἶεν πόλεων κόσμοι τε καὶ δεσμοὶ φιλίας συναγωγοί. Ἐρωτᾷ οὖν Ἑρμῆς Δία τίνα οὖν τρόπον δοίη δίκην καὶ αἰδῶ ἀνθρώποις. “Πότερον ὡς αἱ τέχναι νενέμηνται, οὕτω καὶ ταύτας νείμω; Νενέμηνται δὲ ὧδε. εἷς ἔχων ἰατρικὴν πολλοῖς ἱκανὸς ἰδιώταις, καὶ οἱ ἄλλοι δημιουργοί. καὶ δίκην δὴ καὶ αἰδῶ οὕτω θῶ ἐν τοῖς ἀνθρώποις, ἢ ἐπὶ πάντας νείμω;” “ Ἐπὶ πάντας”, ἔφη ὁ Ζεύς, “καὶ πάντες μετεχόντων. οὐ γὰρ ἂν γένοιντο πόλεις, εἰ ὀλίγοι αὐτῶν μετέχοιεν ὥσπερ ἄλλων τεχνῶν. καὶ νόμον γε θὲς παρ᾽ ἐμοῦ τὸν μὴ δυνάμενον αἰδοῦς καὶ δίκης μετέχειν κτείνειν ὡς νόσον πόλεως.” Οὕτω δή, ὦ Σώκρατες, καὶ διὰ ταῦτα οἵ τε ἄλλοι καὶ Ἀθηναῖοι, ὅταν μὲν περὶ ἀρετῆς τεκτονικῆς ᾖ λόγος ἢ ἄλλης τινὸς δημιουργικῆς, ὀλίγοις οἴονται μετεῖναι συμβουλῆς, καὶ ἐάν τις ἐκτὸς ὢν τῶν ὀλίγων συμβουλεύῃ, οὐκ ἀνέχονται, ὡς σὺ φῄς —εἰκότως, ὡς ἐγώ φημι— ὅταν δὲ εἰς συμβουλὴν πολιτικῆς ἀρετῆς ἴωσιν, ἣν δεῖ διὰ δικαιοσύνης πᾶσαν ἰέναι καὶ σωφροσύνης, εἰκότως ἅπαντος ἀνδρὸς ἀνέχονται, ὡς παντὶ προσῆκον ταύτης γε μετέχειν τῆς ἀρετῆς ἢ μὴ εἶναι πόλεις. Αὕτη, ὦ Σώκρατες, τούτου αἰτία.

1. Ποιες κατακτήσεις του ανθρώπινου είδους παρουσιάζονται σε αυτό το απόσπασμα;

Μονάδες 05

2. Σε ποια σημεία του κειμένου γίνεται αναφορά στον καταμερισμό της εργασίας;

Μονάδες 05

3. α) Ποια είναι η συνεισφορά του Δία στον πολιτισμό, σύμφωνα με τον μύθο του Πρωταγόρα; β) Σε τι διαφέρει η προσφορά του Δία από το δώρο της φωτιάς του Προμηθέα;

Μονάδες 10

4. Πώς δημιουργήθηκε η γλώσσα, κατά την άποψη του Πρωταγόρα; Να τη συγκρίνετε με την αρχαία παράδοση και τη σύγχρονη γλωσσολογία.

5. **Αφού μελετήσετε τα αποσπάσματα να αναφερθείτε α) στον ορισμό της Δίκης όπως αυτός διατυπώνεται από τον Πρωταγόρα καθώς και στη σημασία των δώρων του Δία προς τους ανθρώπους και β) να συγκρίνεται αυτόν τον ορισμό με τις απόψεις περί δικαιοσύνης που διατυπώνονται στο δεύτερο απόσπασμα. Σε τι συγκλίνουν και σε τι απέχουν από τον πρωταγορικό ορισμό.**

Παράλληλο 1ο

Στα ποιήματα του Πίνδαρου αναγνωρίζεται η δίκη ως το ασφαλέστερο βάθρο για την ομαλή εξέλιξη της πόλεως. Επιβεβαιώνονται έτσι, καταρχήν, το πέρασμα από την φυλετική στην πολιτική κοινωνία και η ασφάλεια του δικαίου ως προϋπόθεση της κοινωνικής ζωής. Πώς διαμορφώθηκε, όμως, η έννοια της δίκης την περίοδο αυτή;

Οπωσδήποτε η δίκη εκφράζει πλέον μια δημόσια αντικειμενική δικαιοσύνη, προϊόν συμβιβασμού των κοινωνικοπολιτικών δυνάμεων, που οδήγησαν στη δημιουργία της πόλεως, η οποία δεν είναι πια το οχυρωμένο πτολίεθρον[1] της Ιλιάδας, ούτε μιας μικρής έκτασης κοινωνική συμβίωση, αλλά ήδη μια «πόλη-κράτος», με αγορά και πολιτικούς θεσμούς που επιτρέπουν και ενθαρρύνουν τον διάλογο και την έκφραση των κοινωνικοιδεολογικών ανταγωνισμών, τουλάχιστον στον Ιωνικό κόσμο. Βέβαια η δίκη αυτή δεν είναι κάτι δεδομένο και απόλυτο, κάτι οριστικό και ακίνητο. Μάλλον ένα πεδίο είναι ανοιχτό σε τροποποιήσεις, αλλά και σε αμφισβητήσεις ή και σε ανατροπή.

Από την διατριβή του Ιωάννη Βρύζα, Ηράκλειτος; Φιλοσοφία δικαίου; Ιστορία δικαίου; Προσωκρατική φιλοσοφία; Κοινωνικοπολιτική θέσμιση; Συγκρουσιακή θεωρία δικαιοσύνης; Δικαιοσύνη; Πόλεμοι; Λόγος (διασκευή)1999

arxaia-latinika.gr

Παράλληλο 2ο

Στο νομοθετικό έργο του Σόλωνα, αλλά και στις περίφημες ελεγείες του, διακρίνονται νέες αντιλήψεις περί δικαιοσύνης. Η Δίκη παρουσιάζεται για πρώτη φορά ως μια δύναμη της ιστορίας, ως έννοια περισσότερο πολιτική παρά θρησκευτική, και έρχονται στο προσκήνιο και άλλες έννοιες, όπως η Ευνομία και η Δυσνομία. Μάλιστα η Ευνομία, την οποία εγκωμιάζει ο Σόλων, αποτελεί θεμελιακή έννοια της πολιτειακής του σκέψης και σημαίνει «δίκαιη τάξη». Ο προσδιορισμός της έννοιας της δικαιοσύνης από τον Σόλωνα βρίσκεται σε συνάρτηση με τις δημοκρατικές προσπάθειες του τέλους του 6ου αιώνα για μία επέκταση των πολιτικών δικαιωμάτων σε νέες ομάδες πληθυσμού, γεγονός που είχε ως συνέπεια νέες απαιτήσεις για ισονομία και ισηγορία. Στις δεκαετίες που ακολούθησαν η θεότητα Δίκη αντικαθίσταται στο Θέογνη (560-550π.Χ.) από τη Δικαιοσύνη, η οποία είναι ανύπαρκτη στον Όμηρο και τον Ησίοδο και τίθεται στην υπηρεσία της πόλης ως νέα πολιτική αρετή. Ο Πίνδαρος χαρακτηρίζει τη δικαιοσύνη «ασφαλές θεμέλιο των πόλεων». Ο Γοργίας δίνει πρωτεύουσα θέση στην επιείκεια, υποστηρίζοντας ότι αυτή έπρεπε να έχει τον κυρίαρχο ρόλο στο δίκαιο. Την κατακλείδα της εξέλιξης των διαφόρων περί δικαίου θεωριών αποτελεί κατά κοινή ομολογία η διδασκαλία του Σωκράτη, όπως αυτή διατυπώθηκε στα έργα του μαθητή του Πλάτωνα. Στα χρόνια του Σωκράτη η δικαιοσύνη έχει χάσει πια κάθε ιερότητα, έχει καταντήσει

[1] Πόλη με περιτείχιση

ένας απλός ανθρώπινος θεσμός, έτσι που ο καθένας να παίρνει το δικαίωμα να τον κρίνει και να τον επικρίνει.

Άννα Κόλτσιου-Νικήτα, Η δικαιοσύνη στην αρχαία ελληνική γραμματεία. Από τη Δίκη του Ησιόδου στη σωκρατική δικαιοσύνη. (διασκευή)
Δελτίο Βιβλικών Μελετών, 2007

Μονάδες 10

6. Να σημειώσετε Σ για σωστό και Λ για λάθος στις παρακάτω προτάσεις:

α) Ο Σωκράτης αντιπαραθέτει μία θετική αμφισβήτηση απέναντι στην αρνητική αμφισβήτηση των σοφιστών.

β) Δίκες για ασέβεια προς το θείο είχαν υποστεί ο Αναξαγόρας, ο Πρωταγόρας και ο Σοφοκλής.

γ) Η παιδεία που έλαβε ο Πλάτωνας βασιζόταν στη γυμναστική και στα μαθηματικά.

δ) Το δεύτερο ταξίδι του Πλάτωνα στη Σικελία έλαβε χώρα το 361π.Χ.

ε) Το γεγονός πως οι πόλεις είχαν θεσπίσει τιμωρίες για πράξεις αδικίας αποδεικνύει ότι το να είναι κανείς καλός πολίτης δεν είναι θέμα τύχης.

Μονάδες 10

7. α) Να βρείτε από μία ομόρριζη λέξη για τις παρακάτω:
μετέσχε, ᾤκουν, διεφθείροντο, θῶ, κτείνειν

β) Να βρείτε μία ετυμολογικά συγγενή λέξη μέσα από το κείμενο με τις παρακάτω:
έμβασμα, επιτόκιο, μισθοδοσία, καχεκτικός, αριστείο

Μονάδες 10

arxaia-latinika.gr

Αδίδακτο κείμενο

Λυκούργος, Κατά Λεωκράτους 104-105 (διασκευή)

Ο Λυκούργος ήταν πολιτικός και ρήτορας. Σε ιδεολογικό επίπεδο τασσόταν εναντίον του βασιλιά Φιλίππου της Μακεδονίας. Στον λόγο του «Κατά Λεωκράτους» κατηγορεί για εσχάτη προδοσία τον πλούσιο Αθηναίο έμπορο Λεωκράτη, επειδή μετά την ήττα των συνασπισμένων Αθηναίων και Θηβαίων από το Φίλιππο στη Χαιρώνεια, εγκατέλειψε την απειλούμενη Αθήνα και αφού κατέφυγε στη Ρόδο, διέδωσε ψευδώς ότι οι Μακεδόνες κατέλαβαν την Αθήνα βλάπτοντας έτσι την πόλη. Ο Λυκούργος στηρίζεται περισσότερο στη γενική αντίληψη για τα καθήκοντα του πολίτη παρά σε συγκεκριμένους νόμους.

Τούτων τῶν (Ὁμήρου) ἐπῶν ἀκούοντες, ὦ ἄνδρες, οἱ πρόγονοι ὑμῶν καί τά τοιαύτα τῶν ἔργων ζηλοῦντες οὕτως ἔσχον πρός ἀρετήν, ὥστ' οὐ μόνον ὑπέρ τῆς αὐτῶν πατρίδος ἀλλα καί πάσης τῆς Ἑλλάδος ὡς κοινῆς πατρίδος οὔσης ἤθελον ἀποθνῄσκειν. Οἱ γοῦν ἐν Μαραθώνι παραταξάμενοι ἐπί τῶν βαρβάρων ἐκράτησαν τόν στόλον ἐξ ἁπάσης τῆς Ἀσίας, κτώμενοι κοινήν ἄδειαν ἅπασι τοῖς Ἕλλησι τοῖς ἰδίοις κινδύνοις, οὐκ ἐπί τῇ δόξῃ μέγα φρονοῦντες, ἀλλ' ἐπί τῷ πράττειν ἄξια ἔργα ταύτης, τῶν μέν Ἑλλήνων προστάτας τῶν δέ βαρβάρων δέσποτας ἑαυτούς καθιστάντες· οὐ γάρ ἐπετήδευον τήν ἀρετήν λόγῳ, ἀλλ' ἔργῳ πᾶσιν ἐπεδείκνυντο. Τοιγαροῦν οὕτως ἦσαν ἄνδρες σπουδαῖοι και κοινῇ καί ἰδίᾳ, οἱ τότε τήν πόλιν οἰκοῦντες, ὥστε τοῖς ἀνδριωτάτοις Λακεδαιμονίοις ἐν τοῖς ἔμπροσθεν χρόνοις πολεμοῦσιν προς Μεσσηνίους, ἀνεῖλεν ὁ θεός λαβεῖν ἡγεμόνα παρ' ἡμῶν καί νικήσειν τους έναντίους. Καίτοι εἰ πρός τούς αφ' Ἡρακλέους γεγενημένους, οἵ ἀεί βασιλεύουσιν ἐν Σπάρτῃ, ὁ θεός ἔκρινε τούς ἡγεμόνας παρ' ἡμῶν ἀμείνους, πῶς οὐκ ἀνυπέρβλητον χρή τήν ἐκείνων ἀρετήν νομίζειν;

Λεξιλόγιο

ἄδεια = αφοβία, ασφάλεια
μέγα φρονῶ = περηφανεύομαι
δεσπότης = κυρίαρχος
ἐπιτηδεύω = ασκώ
τοιγαροῦν=λοιπόν
ἀνεῖλεν < ἀναιρῶ = δίνω χρησμό

Γ1. Να μεταφράσετε το εξής απόσπασμα: «Τούτων τῶν…ἀποθνῄσκειν»

Μονάδες 10

Γ.2. Ποια χαρακτηριστικά παρουσιάζουν οι γενναίοι άντρες;

Μονάδες 10

Γ2.α. Να γράψετε στο τετράδιο σας τον τύπο που ζητείται για καθεμία από τις παρακάτω λέξεις:

ἀκούοντες	το απαρέμφατο του Μέλλοντα στην ενεργητική φωνή
ἔσχον	το απαρέμφατο του ίδιου χρόνου
ἐπεδείκνυντο	το γ΄ πληθυντικό της ευκτικής του ενεστώτα στην άλλη φωνή
τοῖς βαρβάροις	την αιτιατική του ενικού στο θηλυκό γένος
κτώμενοι	το γ΄ ενικό της οριστικής του παρατατικού

Μονάδες 05

Γ2. Να βρείτε 3 τύπους συνηρημένους στο απόσπασμα και να τους μεταφέρετε στον ίδιο τύπο στην άλλη φωνή.

Μονάδες 03

Γ2β. «Οἱ γοῦν ἐν Μαραθώνι παραταξάμενοι ἐπί τῶν βαρβάρων τόν ἐξ ἁπάσης τῆς Ἀσίας στόλον ἐκράτησαν», Να μεταφέρετε τους ρηματικούς τύπους σε χρόνο ενεστώτα διατηρώντας τη μορφή τους ως έχει.

Μονάδες 02

Γ3α. Να βρείτε τα υποκείμενα των ρηματικών τύπων:

ἀκούοντες, ἐκράτησαν, ἀνεῖλεν

Μονάδα 03

Γ3β. Να βρείτε μία επιθετική μετοχή στο απόσπασμα.

Μονάδα 01

Γ3γ. Να αναγνωρίσετε συντακτικά του όρους:

Ὁμήρου, πάσης, ἀμείνους

Μονάδες 03

Γ3δ. Να αναλύσετε τη μετοχή **ὡς οὔσης** στην αντίστοιχη δευτερεύουσα πρόταση.

Μονάδες 03

arxaia-latinika.gr